

12 juli 2020, Vijftiende zondag door het jaar, jaar A

**Lezingen: Jesaja 55, 10-11
Mt 13, 1-9; 19-23**

Homilie

Op het eerste gehoor spreken de lezingen van vandaag ‘voor zichzelf’: de profeet Jesaja maakt gebruik van beeldspraak uit de natuur om duidelijk te maken wat de aard is van het woord van God en in het evangelie volgens Matteüs vertelt Jezus de bekende gelijkenis van de zaaier en diens wisselende resultaten. In deze preek wil ik stilstaan bij deze beeldspraak en de aanmaning uit Matteüs proberen te volgen: wie oren heeft, moet horen.

Eerst enkele woorden over ‘gelijkenis’ en ‘parabel’. De lezingen van vandaag gaan over gelijkenissen: een bepaalde gebeurtenis wordt ‘vergeleken’ met iets anders en het doel is om dat ‘andere’ duidelijk te maken: het gaat dus niet om de regen of de sneeuw in Jesaja maar om het woord van God en in Matteüs gaat het niet om de zaaier maar om het woord van het koninkrijk. Verderop in het evangelie volgens Matteüs staat dat heel uitdrukkelijk: “... het Rijk der Hemelen *gelijkt op...*” - ja, op wat? Het lijkt op ‘goed zaad’; op ‘een mosterdzaadje’; op ‘gist’; op ‘een schat verborgen in een akker’; op ‘een sleepnet’. En soms krijgen we daar uitleg bij – zoals vandaag – en soms niet en is het aan de toehoorder om de gelijkenis te ‘ontcijferen’ – om te verstaan wat met de beeldspraak wordt bedoeld. Een parabel is een andere manier om iets duidelijk te maken: het is een vertelling die plots een onverwachte draai geeft aan de dingen... ‘de verloren zoon; ‘de Samaritaan’ – er is een ‘aha-moment’: plots ‘snapt’ men het! Maar een gelijkenis heeft uitleg nodig, en daarover zo dadelijk nog iets meer.

Eerst even terug naar Jesaja: de gelijkenis gaat over wat ik noem ‘functionele vruchtbaarheid’ – regen en sneeuw drenken de aarde waardoor er planten kunnen groeien die zaad geven aan de zaaier en uiteindelijk brood aan de eter. En het woord van God *gelijkt* op dat alles: het maakt de boodschap en de wensen van God niet alleen hoorbaar maar brengt het ook tot uitvoering volgens de wensen van de spreker. En dit is niet zomaar wat gebabbel want als je de verzen rondom de lezing van vandaag bekijkt, blijkt het te gaan over de belofte dat de bevrijding uit ballingschap gaat gebeuren. Het ‘brood aan de eter’ staat dan voor vreugde, vrede, gerechtigheid; het gaat volgens Jesaja over een eeuwig verbond dat God zal sluiten.

Het evangelie volgens Matteüs dan. Misschien wilde die geen risico nemen dat we de gelijkenis van de zaaier zouden mis-verstaan en krijgen we daarom een uitgebreide uitleg. Maar misschien geeft Matteüs ons die uitleg omdat er hier veel op het spel staat: de gelijkenis gaat immers over het ‘Koninkrijk van God’ of het ‘Rijk der Hemelen’ – het gaat over de essentie van de verkondiging van Jezus! Eerder zegde ik dat een gelijkenis uitleg nodig heeft en dat pik ik hier weer op. Immers, indien we de gelijkenis letterlijk nemen dan leren we niets – integendeel. Als we de gelijkenis van de zaaier letterlijk nemen dat is die zaaier toch maar een knoeier: wie is er nu zo slordig dat zaad op al die onvruchtbare plekken terecht komt in plaats van alleen in goede aarde? De gelijkenis is ook geen raadsel maar heeft wel ont-cijfering nodig – en precies die krijgen we zomaar op een presenteerblad; met dank aan Matteüs!

Er zijn volgens de gelijkenis van de zaaier vier situaties: een deel van het zaad valt op het pad, op rotsgrond, tussen de distels en in goede aarde. De uitleg is niet zomaar herhaling maar graaft dieper. Twee dingen vallen mij op: het contrast tussen 'gezaaid op het pad' en 'in goede aarde' en de tussencategorieën 'rotsgrond' en 'distels'. 1° Rotsgrond en distels: hier wordt het woord gehoord en het schiet ook wel wortel maar uiterlijke omstandigheden zoals onderdrukking of vervolging of innerlijke kwesties zoals zorgen om het bestaan of de begoocheling van rijkdom doen de scheuten verdorren of verstikken ze. Het *lijkt* dus eerst goed te gaan, het woord is wel gezaaid maar blijft zonder vrucht. 2° Het pad en de goede aarde: hier maakt Matteüs een absolute tegenstelling tussen 'horen en niet begrijpen' en 'horen en begrijpen'. Het is hier echt 'alles of niets' – of beter: niets of alles... 'Op het pad' kan je lezen als een waarschuwing dat het niet voldoende is om het woord van Jezus te horen maar dat je het jezelf ook echt eigen moet maken: oftewel – wie het woord hoort en begrijpt die wordt leerling en die krijgt dan ook de ont-cijfering van de gelijkenis te horen. 'In goede grond' tenslotte is niet alleen horen en begrijpen maar ook vrucht dragen, dat wil zeggen deelgenoot worden van het 'Koninkrijk van God' of het 'Rijk der Hemelen'.

Nog een opmerking tot slot. Het 'pad' of de 'goede grond' – 'niets of alles...' [vraagteken]? De lezing eindigt met een – voor mij althans deugd-doende -- nuance: vrucht-dragen lijkt niet op een eenheidsworst of een competitie om meer of het meeste; vrucht-dragen kan honderd- of zestig- of dertigvoud zijn en ik lees bij Matteüs daarover hier geen waardeoordeel. De gelijkenis van de zaaier en de goede vruchten zou daarmee toch ook een beetje parabel kunnen zijn – er zit een onverwacht haakje aan: geen kwestie van 'niets of alles' maar 'niet niets...' en dat is telkens héél wat!

Jan Jans